

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY
V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ
40 (1997-1998)

ISSN 1211-7250
ISBN 80-86023-18-4

001 3811

BRNO 1999

PD 4423

S 9990385

395

250, ✓

PŘEHLED VÝZKUMŮ 40 (1997-1998)

Vydává: Archeologický ústav AV ČR Brno
Královopolská 147, 612 00 Brno
E-mail: ps@isibrno.cz

Odpovědný redaktor: PhDr. Jaroslav Tejral, DrSc

Redakce a příprava pro tisk: Mgr. Balázs Komoróczy, Ing. Petr Škrdla,
Richard Zatloukal

Na titulním listě: Mikulčice - sídliště na "Klášteřisku"

Tisk: BEKROS

Náklad: 350 ks

Publikace neprošla redakční ani jazykovou úpravou

© 1999 by the Authors

All rights reserved

AÚ AV ČR Brno, Královopolská 147, 612 00

Summary:

An isolated artifact (terminal blade fragment) was found within the sediments removed (probably during unknown archaeological excavation, Speleoklub archive) from the entrance of the Netopyř cave.

OPAVA (okr. Opava)

Kylešovický kopec. Mladý paleolit. Dokumentace artefaktů.

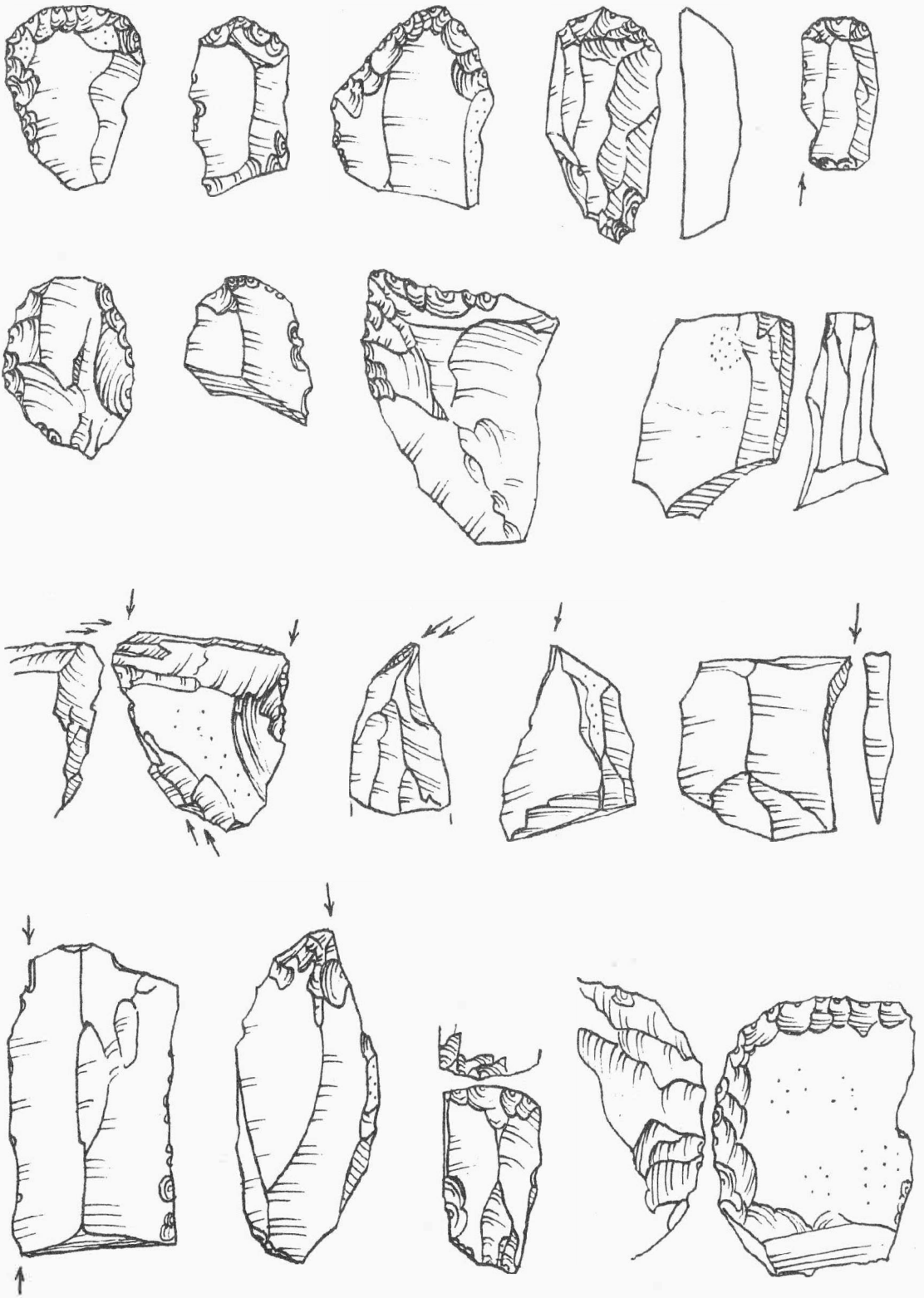
Ve sbírkách Slezského muzea v Opavě je uložen technologicky i typologicky svérázný soubor kamenných artefaktů, pocházející z pískoven, cihelen, příležitostných výkopů a sběrů v širším prostoru Kylešovického kopce: zejména z Lundwallovy cihelny, dále společenské pískovny proti výtopně u nádraží, z ulice Stratilovy a B. Němcové (Bayer - Stumpf 1929; Jisl 1971). K historii výzkumu a bližším náleзовým okolnostem odkazujeme na obě citované práce; pokud totiž dodatečné revize nepřinášejí kvalitativně nové kontextuální údaje, mohou zanést do literatury určité omyly (např. artefakt na obr. 5:8 lokalizují Bayer a Stumpf do pískovny proti výtopně a L. Jisl na ulici dr. Stratila). Přitom podstatná část materiálu pochází ze sběrů. Sbírkky jsou nadto zatíženy četnými pazourkovými pseudoartefakty. Do Slezského muzea je předávali přímo dělníci, dále ing. Stumpf, insp. Lindner, F. Schmelzer, E. Reiser, L. Jisl a další. Cílem tohoto příspěvku je kresebná dokumentace vybraných artefaktů a pokus o jejich zařazení do aktuálního vývojového rámce slezského paleolitu.

Prostor Kylešovického kopce je tvořen šterkopísky, písky a nestejně mocným pokryvem spraše, která náleží poslednímu a lokálně i předposlednímu glaciálnímu cyklu (J. Macoun, osobní sdělení). Část artefaktů byla uložena spolu s paleontologickým materiálem ve spraši (nápadné jsou tu nálezy mamutích klů), další na rozhraní spraše a písku, na povrchu písku a šterkopísky a v povrchových polohách písčitých sedimentů (Bayer - Stumpf 1929, Abb. 4, Taf. VI-VIII). Existují i náznaky vícevrstevného uložení nálezů (Lundwallova cihelna), zřejmě zbytky ohnišť a pozoruhodná jamka vyplněná uhlíky a přepálenými či rozbitými oblázky (ul. B. Němcové). Mezi dochovanými uhlíky identifikoval E. Opravil překvapivě dub, takže nelze vyloučit ani kontaminaci s holocenním materiálem. Vypálená hrudka s uhlíkem ze sbírek Slezského muzea byla v roce 1991 předána k datování do laboratoře v Groningen, avšak datum se získat nepodařilo.

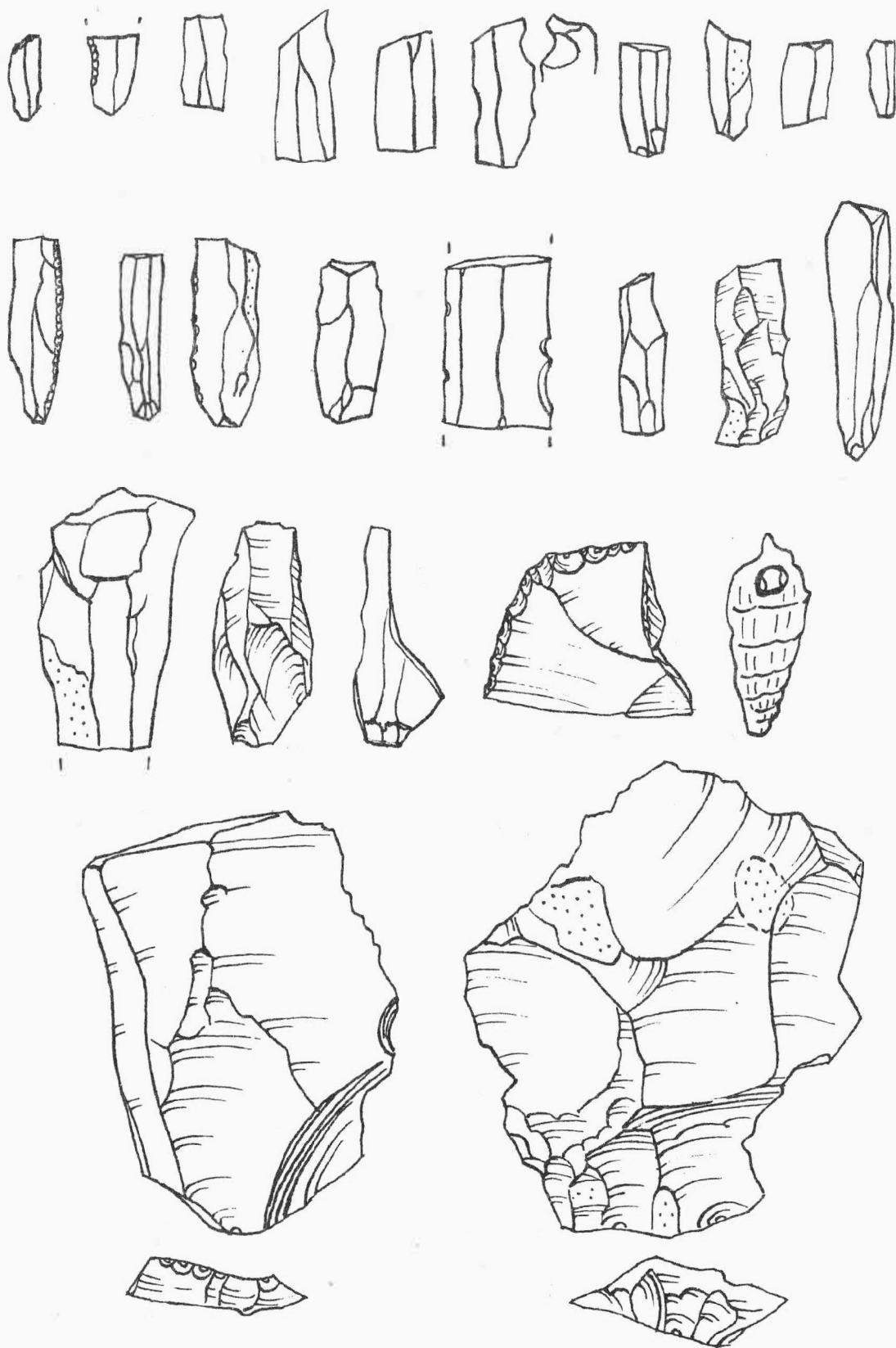
Lundwallova cihelna a okolí. Mezi retušovanými nástroji (obr. 1) převažují škrabadla a rydla, obojí zčásti aurignacoidního rázu (krátká, bohatě retušovaná škrabadla a polyedrické tvary rydel). Úštěpy a čepele (obr. 2) jsou rozměrově variabilní, počínaje velkými úštěpy („levalloiského“ rázu, zřejmě z přípravných fází rozměrných jader) přes standardní čepele až po mikročepele (jedna z nich s mírně otupující boční retuší). Tomu odpovídají i tvary jader (obr. 3, 4:1-3): hranolová, pyramidální, charakteristické klínovité jádro na mikročepele a několik reziduí jader.

Pískovny v ul. dr. Stratila a B. Němcové. Menší soubor obdobného rázu (obr. 5:1-7, foto viz Bayer - Stumpf, Taf. VI), s typickými škrabadly a jejich kombinacemi.

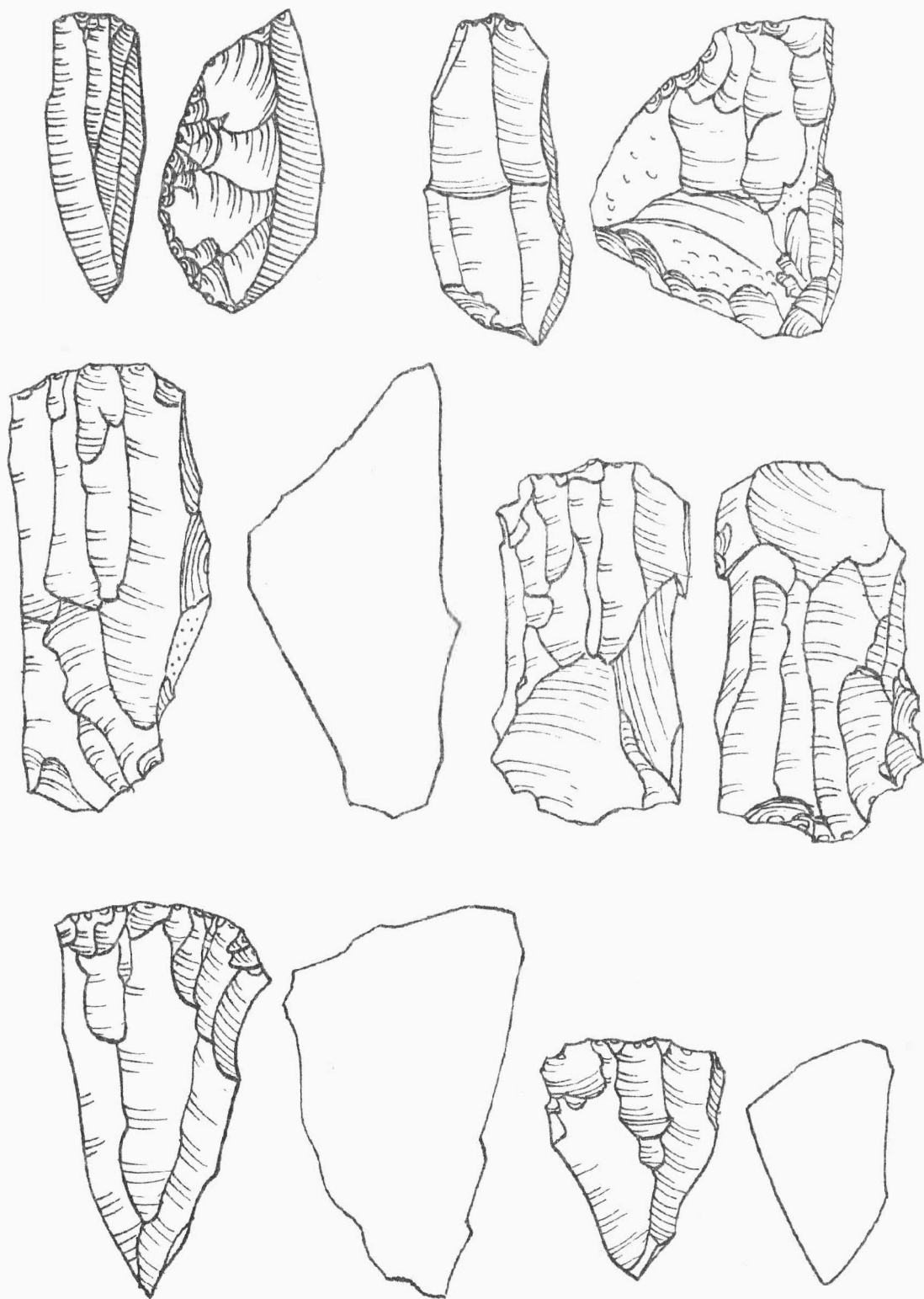
Pískovna proti výtopně u nádraží (obr. 5:8-12). Soubor charakterizovaný čepelemi (obr. 5:11 s řapovitě upravenou bází) a rydly (obr. 5:12 opět s polyedricky upravenou příčnou pracovní částí). Unikátní je nález osmi kusů železného meteoritu, pocházejících z jediného tělesa (Bayer - Stumpf 1929, Taf. XIV-XVI).

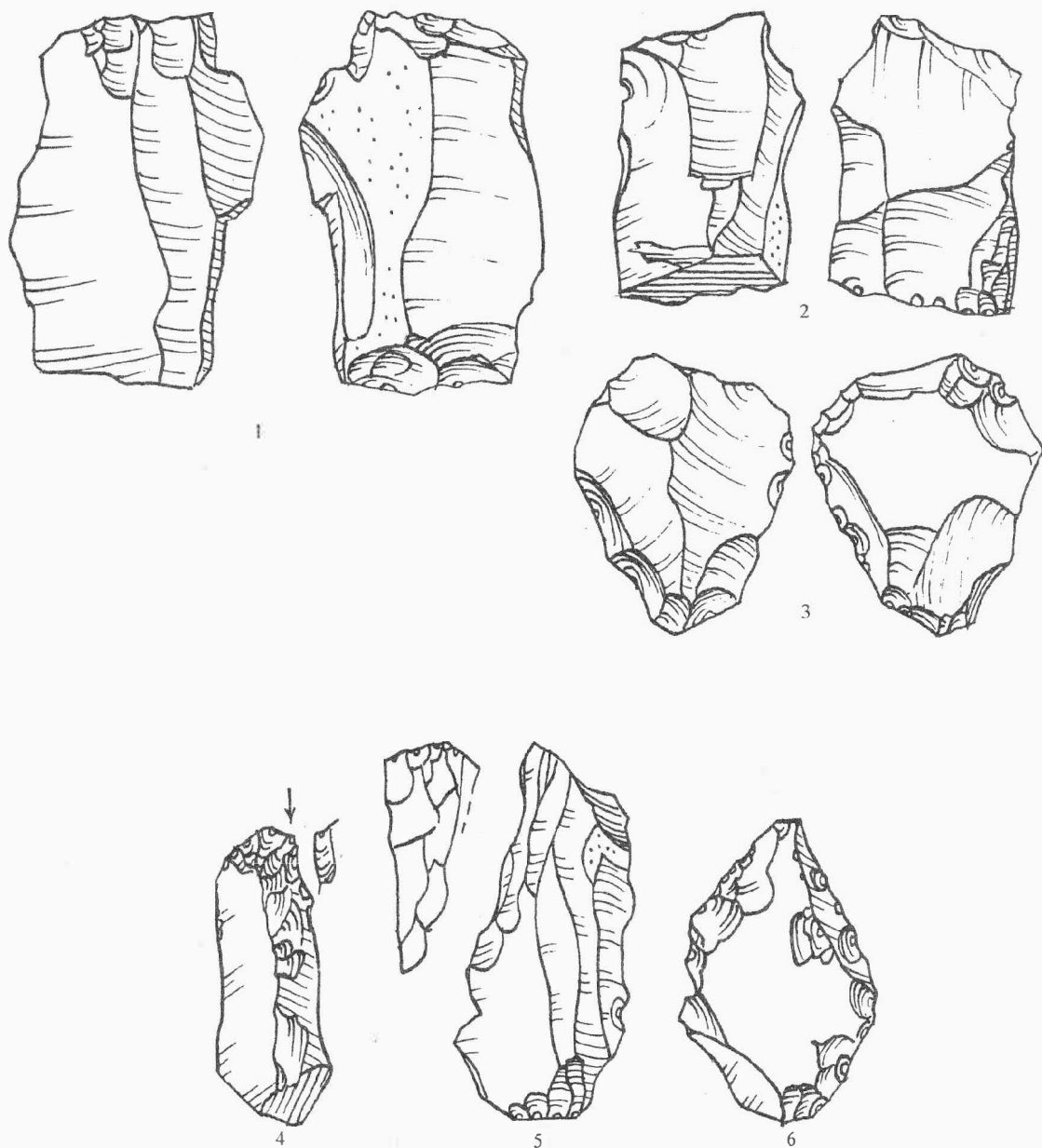
Ohr. 1. Opava, Kylešovický kopec, Lundwallova cihelna a okolí. Retušované nástroje.

Obr. 2. Opava, Kylešovický kopec, Lundwallova cihelna a okolí. Čepelky a úštěpy.

Obr. 3. Opava, Kylešovický kopec, Lundwallova cihelna a okolí. Jádra.

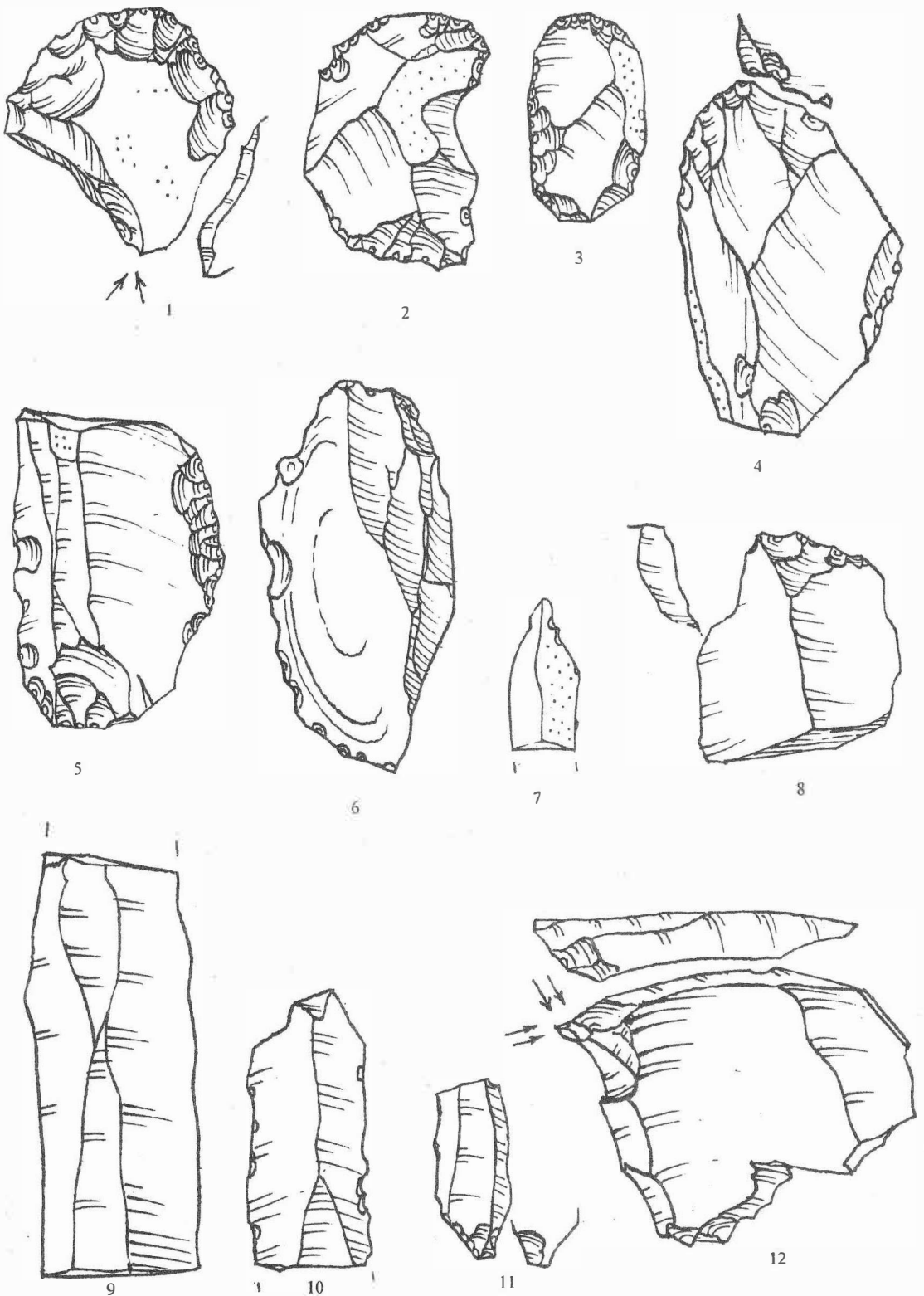

Obr. 4. Opava. 1-3: Kylešovický kopec, Lundwallova cihelna a okolí, jádra. 4-6: Kateřinky.

Kateřinky. Mladý paleolit. Dokumentace nálezů.

Několik artefaktů bylo v roce 1921 zakoupeno od E. Valenty z Kateřinek. Jak uvádí Bayer a Stumpf (1929), tento sběratel získával paleontologický pleistocenní materiál v celém prostoru mezi Kateřinkami a Palhancem, a to ze spraše (cihelny Riczného a Kopeckého) i ze štěrkovent; část se dostala také do Přírodovědeckého muzea ve Vídni.

Z tohoto souboru vyobrazujeme tři retušované artefakty (obr. 4:4-6): dvě rydla, jedno z nich opět s polyedricky upravenou pracovní částí, a drasadlovitě retušovaný úštěp.

Obr. 5. Opava, Kylešovický kopec. 1-6: ulice dr. Stratila, 7: ulice B. Němcové, 8-12: pískovna proti výtopně u nádraží.

K otázkám klasifikace: Problém pozdních aurignacoidních industrií

Dokumentované artefakty pocházejí z různých kontextů v širším prostoru Opavy; liší se jak lokalizací, tak způsobem sběru, resp. výzkumu, a stratigrafickými okolnostmi. Nicméně vykazují některé společné rysy aurignacoidních industrií v širším slova smyslu (případně aurignacké tradice), a to v technologii i ve stylu.

Vysoká aurignacká škrabadla ovšem chybí (většinou jsou zde krátká, charakteristicky retušovaná, ale plochá), zato jsou poměrně početné mikročepce (včetně čepce s mírnou otupující retuší). Na úrovni jader odpovídá složce mikročepelí charakteristické klínové jádro s analogiemi v širším eurasijském prostoru (Svoboda 1995).

Spíše než k typickému aurignacienu se tedy nálezy z Opavy hlásí ke specifickému horizontu středoevropských lokalit, které jsou chronologicky již epigravettské (tedy mladší než 20.000 let), ale u nichž lze konstatovat pozdní aurignacoidní prvky, a to: Wiesbaden (Igstadt) - Grubgraben - Szágvár - Kašov - Lipa. Podle definice M. Olivy (1986) odpovídají epiaurignacienu. Existence tohoto horizontu, který je evidentně odlišný od vlastních epigravettských industrií (např. Moravany - Žakovská a další industrie směrem na Balkán), se prokazuje teprve v poslední době a jeho propracování a definice bude úkolem dalších, převážně typologických srovnávacích studií (Kozłowski 1996; Street - Terberger 1999). Tato srovnání by měla sledovat také vztahy tohoto horizontu k evropskému západu (badegoulien) a východu (gorodcovská kultura, atd.) a je tedy přirozené, že tyto úkoly leží mimo informativní záměr tohoto sdělení.

Pro konečnou klasifikaci aurignacoidních artefaktů z opavského prostoru by tedy bylo rozhodující radiometrické datování. To se však získat nepodařilo. Za zpřístupnění materiálu děkuji dr. V. Šikulové, Slezské muzeum Opava.

Jiří Svoboda, AÚ AV ČR Brno

Literatura:

- Bayer, J. - Stumpf, G. 1929: Die eiszeitlichen Stationen auf dem Gilschwitzer Berg in Troppau. *Eiszeit und Urgeschichte*, 6, 109-137.
- Jisl, L. 1971: Poznámky k poznání paleolitu ve Slezsku. *Časopis Slezského muzea*, B/20, 1-9.
- Kozłowski, J.K. 1996: The latest Aurignacian and "Aurignacoid" elements in the Epigravettian of the Carpathian Basin. *UISPP, XIV Congress, Colloquium XI*, 83-98. Forli.
- Oliva, M. 1986: Finds from the Pleniglacial B from the territory of Czechoslovakia and the question of "Epiaurignacian" settlement. In: *The Pleistocene Perspective*, vol. 2. Southampton, 14 pp.
- Street, M. - Terberger, T. 1999: The last Pleniglacial and the human settlement of Central Europe: new information from the Rhineland site of Wiesbaden-Igstadt. *Antiquity* 73, 259-272.
- Svoboda, J. 1995: Wedge-shaped microblade cores in Moravia and Silesia. *Archeologické rozhledy* 47, 651-656.

Summary.

New documentation of the earlier collected industries from Opava (Kylešovický Hill and Kateřinky), now stored in the Silesian Museum, underlines the patterns of (probably very late) Aurignacoid tradition. Over the Central Europe, such a tradition is demonstrated by the horizon Wiesbaden (Igstadt) - Grubgraben - Szágvár - Kašov - Lipa.